

BK
K 333a

Λφ. ειν. 139060

ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
Μητροπολίτου Κορυτσάς
Τ. Καθηγητοῦ τῆς Ἀρχαίας Ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

(ΑΝΑΤΥΠΟΝ ΕΚ ΤΟΥ ΜΗΝΙΑΙΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙ-
ΚΟΥ "ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗ ΙΑΤΡΙΚΗ",
ΕΤΟΣ 17ον - ΑΡΙΘ. 162 - ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ 1953).

■

ΑΘΗΝΑΙ
1953

BK
K 333a

BIBLIΟΘΗΚΗ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΙΩΑΝΝΙΝΩΝ

026000334278

ΕΥΛΟΓΙΟΥ ΚΟΥΡΙΛΑ
Μητροπολίτου Κορυθαῖς

Τ. Καθηγητοῦ τῆς Ἀρχαίας Ἱστορίας ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ Ἀθηνῶν

ΣΥΜΒΟΛΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΙΣΤΟΡΙΑΝ ΤΗΣ ΕΝ ΕΛΛΑΔΙ ΙΑΤΡΙΚΗΣ

I

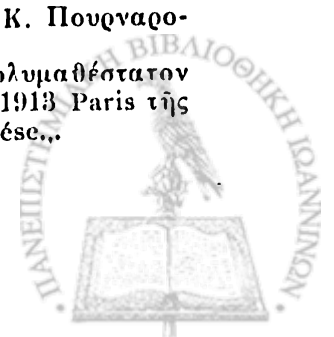
Ἡ ἱστορικὴ ἐξέτασις καὶ γνῶσις ἐκάστου ζητήματος ἐν πάσῃ τέχνῃ καὶ ἐπιστήμῃ ἀποτελεῖ τὸν θεμέλιον λίθον, ἐφ' οὗ δύναται μεγαλοπρεπῆς καὶ ἀσάλευτον ν' ἀνεγερθῇ τὸ οἰκοδόμημα, καὶ ἡ ἐργασία αὐτὴ ἀποτελεῖ τὸ ἥμισυ ἐκάστης πραγματείας· τὸ ἕτερον ἥμισυ εἶναι ἡ δημιουργία, τὸ νέον. Διὰ τὴν σημερινὴν μάλιστα γενεάν, καὶ ἦν πᾶσα γνῶσις καὶ ἐπιστήμη βάσιν καὶ πηγὴν ἔχει τὴν ἀρχαιότητα, ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα ἐκάστου θεματος τυγχάνει τὸ *non sine quo*. Θετικὴ πρόοδος παρατηρεῖται μόνον ἐκεῖ, ἔνθα τὸ φῶς τῆς ἀρχαιότητος τηλαυγέστερον ἀκτινοβολεῖ, καὶ τὸ τοιοῦτον εὐτυχῶς κατενοήθη λίαν ἐπαρκῶς ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀναγεννήσεως τῶν γραμμάτων ἐν τῇ Δύσει, ἀλλὰ μόνον διὰ τὰς θεωρητικὰς ἐπιστήμας. Ἐκτοτε αἱ κλασσικαὶ σπουδαὶ κατέλαβον τὴν πρώτην θέσιν ἐν τοῖς Πανεπιστημίοις, καὶ ἡ ἀρχαιότης ἠρευνήθη κατὰ μῆκος καὶ πλάτος, τὰ δὲ ἀποτελέσματα τῶν ἐρευνῶν τούτων ἐχρησίμευσαν ὡς ἀφετηρία τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἡ βάσις τῆς νεωτέρας ἐπιστήμης. Καὶ ἤδη σύμπας ὁ κόσμος ὁμολογεῖ καὶ κηρύττει, ὅτι οἱ ἀρχαῖοι ἠσχολήθησαν μετ' ἀνείκελου καὶ καταπληθούσης ἐπιτυχίας ἐν πάσῃ τῇ τοῦ ἐπιστητοῦ σφαίρᾳ. Πρὸς τὴν ἀριωτέραν ὅμως συγκρότησιν τῶν γνώσεων ἡμῶν καὶ βεβαιότεραν τῶν θεωριῶν ἀπόδειξιν ἀνάγκη νὰ στραφῶμεν καὶ πρὸς τὴν φύσιν, ἐν ἣ περιέχονται πάντα τὰ μυστήρια τῆς δημιουργίας. Αὕτη εἶναι ἡ ἀνεξάντλητος πηγὴ τῶν ἐμπνεύσεων καὶ ἡ ἀσφαλεστέρα ἀφετηρία τῶν παρατηρήσεων ἡμῶν πρὸς προαγωγὴν καὶ τελειοποίησιν τῆς ἐπιστήμης καὶ κατανόησιν τοῦ προορισμοῦ ἡμῶν. Εἰς τοῦτο προτρέπει ἡμᾶς καὶ αὐτὸς ὁ Θεάνθρωπος Ἰησοῦς διὰ τῶν ἐξῆς: «Καταμάθετε τὰ κρίνα τοῦ ἀγροῦ πῶς αὐξάνει· οὐ κοπιᾷ, οὐδὲ νήθει· λέγω δὲ ὑμῖν, ὅτι οὐδὲ Σολωμὼν ἐν πάσῃ τῇ δόξῃ αὐτοῦ περιεβάλετο ὡς ἐν τούτων» (Ματθ. στ', 28—29). Προσέξωμεν λοιπὸν ἐπὶ τῆς θαυμαστῆς μεγαλοπρεπείας τῆς ἀνθηρᾶς φύσεως· καθότι αὕτη κάλλιον τοῦ ἰκανωτάτου τῶν ρητόρων κηρύττει τὴν σοφίαν, τὴν ἀγαθότητα καὶ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ. Καὶ ἡ ἥττον εὐαίσθητος καρδία συγκινεῖται καὶ ἐξίσταται ἐν ὄψει τοῦ πλήρους θελγίτρου κόσμου τῶν ἀνθέων, τῶν ἀθῶων τούτων πλασμάτων τοῦ δημιουργοῦ. Πόσον διδακτικὴ ἐστὶν ἡ ἐξέτασις καὶ τοῦ ἐλαχίστου μορίου τῆς δημιουργίας! Πόσον δὲ ἀθῶα καὶ ἀκήρατος εἶναι ἡ ἡδονή, ἣν αἰσθανόμεθα ἐπὶ τῇ θεωρίᾳ τῶν καλλονῶν τῆς φύσεως, καὶ πόσον ἡ ψυχὴ ἡμῶν ἐξαγνίζεται ἐν τῇ μελέτῃ τῶν ἔργων τοῦ Θεοῦ! «Μόνον ἐν τῷ λαμπρῷ αὐτῷ τεμένει, ἔγραφέ τις, λαμβάνω ἔννοιαν ὑψηλὴν περὶ τοῦ μεγαλείου τοῦ Θεοῦ, ἣν ἀδυνατοῦσι νὰ μοὶ δώσωσιν καὶ οἱ τεχνικώτατοι λόγοι εὐγλώττων ρητόρων ἐντὸς λιθοδομήτων οἴκων. Ἐν αὐτῷ τῷ τεμένει ἡ καρδία μου πλατύνεται, ἡ ψυχὴ μου συγκινουμένη ἐπιποθεῖ τὴν λατρείαν τοῦ Θεοῦ, ἐγὼ δὲ αἰσθάνομαι πόσον πτωχὴ ἐστὶν ἡ γλῶσσα τῶν θνητῶν, ἵνα ἐκφράσῃ τοὺς λογισμοὺς καὶ τὰ αἰσθήματα, ὧν εἰμι ὑποχέριος». Ἡ παρατήρησις ἰδίως ἐπέδωκεν ἀπὸ τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ μικροσκοπίου καὶ τῆς λεγομένης νέας ἐπιστήμης, τῆς χημείας, καὶ ἐκτοτε οἱ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν θεράποντες δὲν ἠξίωσαν τῆς δεούσης προσοχῆς ἐν τῷ κλάδῳ αὐτῶν τὴν ἱστορικὴν γνῶσιν, ἀλλ' ὑπεράγαν κομπορρημονοῦντες ἐπὶ τῇ φαινομενικῇ προόδῳ τῆς ἐπιστήμης αὐτῶν, καὶ τῇ προσαγωγῇ τοῦ νέου, ὅπερ συνήθως ἐκδιамβοῖ τὸν κόσμον, ἔστρεψαν τὰ νῶτα τῇ ἀρχαιότητι. Ἀλλὰ τοῦτο δὲν δύναται νὰ γίνῃ, εἰ μὴ ἐπὶ βλάβῃ πάντοτε τῆς ἐπιστήμης· διότι ἡ ἀρχαιότης ἐν τούτῳ κατέχει τὰς ἡνίας, εἶναι ὁ ἀριστος διδάσκαλος καὶ ποδηγέτης.

Φυσικῶς οἱ νέοι ἄνδρες τῆς ἀναγεννήσεως ἐν Εὐρώπῃ ἔπρεπε νὰ ἐμφανισθῶσιν ἐμπορούμενοι ὑπὸ νέων ἰδεῶν, καὶ ἐν κατ' ἐπίφασιν τοῦλάχιστον τεκμήριον τούτου εἶναι πάντοτε τῶν παλαιῶν ἰδεῶν ἢ κατ' ἀλήθειαν εἰπεῖν τῆς ἱστορίας αὐτῆς ἢ ἄρνησις. Οὕτως ἔπραξε καὶ ἡ γαλλικὴ ἐπανάστασις καταργήσασα καὶ τὴν ἀπὸ Χριστοῦ χρονολόγησιν. Ταύτην ἐμιμήθησαν καὶ ὁ Ρῶσος Λενὶν καὶ ὁ Ἰταλὸς Μουσολίνι, οἱ νέοι δικτάτορες. Ἐνόμισαν ὅτι ἡ ἄρνησις τοῦ παρελθόντος ἀπαλλάσσει τὴν σκέψιν ἀπὸ τῶν δεσμῶν τοῦ ἐπιστημονικοῦ δογματισμοῦ. Ἡ «ἀνθρωπιστικὴ φιλοσοφία» τοῦ ΙΕ' αἰῶνος ἐκήρυξε τὸν πόλεμον κατὰ τῶν ἀρχαίων καὶ τῆς ἱστορικῆς παραδόσεως, ἣν ἐθεώρουν ὡς λίθον βαρὺν πιέζοντα τοὺς ὄμους αὐτῶν καὶ ἀναγκάζοντα αὐτοὺς νὰ μείνωσι προσηλωμένοι εἰς τὰ τετριμμένα. Ὅθεν ἡ ἀπὸ τῶν βιβλίων γνῶσις κατὰ τὸν ΙΣΤ' αἰῶνα ὑπετιμήθη μεγάλως καὶ οἱ κώδικες τῆς παλαιᾶς ἐπιστήμης, κονιοροτοβριθεῖς καὶ σκοληκώβρωτοι, ἐθεωρήθησαν μνημεῖα τῆς νεκρᾶς ἐπιστήμης. Ὡς ζῶσαν καὶ ἀνεξάντλητον τῆς ἐπιστήμης πηγὴν ἀνεκήρυξαν μόνην τὴν Φύσιν καὶ εἰς ταύτης ἐνέκυσαν τὸ σοφὸν βιβλίον ὡς μόνον ὁδηγὸν ἔχοντες τὸν ὀρθὸν λόγον. Ἐκ τῆς κατὰ φύσιν ἐπιστήμης προῆλθεν τὸ κατὰ φύσιν ζῆν.⁽¹⁾ Ἡ ἱστορία τῶν ἀρχαίων γνώσεων, ἐφ' ὅσον αὐταὶ ἀφωμοιώθησαν σὺν τῷ χρόνῳ καὶ ἀπετέλεσαν τὰς συγχρόνους ἐπιστήμας, εἶναι φόρτος περιττός. Ἐλησμόνησαν ὅμως, ὅτι ἐπιστήμη δὲν εἶναι τὸ ἄθροισμα τῶν γνώσεων μόνον ἤτοι ἡ πολυμαθία, ἣτις «οὐ διδάσκει νόον» καὶ καταντᾷ τὸ πολὺ εἰς τὸν καταμερισμὸν αὐτῶν, ὅθεν αἱ εἰδικότητες· ἀλλὰ διὰ τῶν εἰδικότητων γίνονται λεπτολόγοι καὶ σχολαστικοί, οὐχὶ ὅμως καὶ ἐπιστήμονες. Ἀφοῦ ἡ ἐπιστήμη δι' αὐτοὺς ἀπώλεσε τὸ σπουδαιότερον προσόν, τὴν ἐνότητα καὶ ἁρμονίαν καὶ τὴν συνισταμένην τῶν γνώσεων, ἣτις κρατεῖ τὸν μίτον εἰς τὸν λαβύρινθον τῆς πληθύος τῶν αἰτίων καὶ ἀποτελεσμάτων. Ὁ δὲ πολλαπλασιασμὸς τῶν εἰδικότητων συνεπαγόμενος τὴν ἔλλειψιν τοῦ ἐπιστημονικοῦ πνεύματος, εἶναι αὐτόχρονη ἀρνησις τῆς ἀληθοῦς ἐννοίας τῆς ἐπιστήμης. Ἡ ἐπιστήμη εἶναι ἀπλή καὶ μονοειδής, ὅπως καὶ ἡ ἐννοία τοῦ Θεοῦ, «ἀπλοῦς ὁ τῆς ἀληθείας μῦθος ἔφην», ἔξερχομένη ἐκ τῆς χαώδους συγχύσεως τῶν πολυμερῶν καὶ ἀλληλοσυγκρουομένων ἀνθρωπίνων γνώσεων. Αὐταὶ μὲν εἶναι ἡ ἄμορφος μᾶζα καὶ ἡ ὑποκειμένη ὕλη τῆς δημιουργίας, ἐκείνη δὲ τὸ διαμορφῶσαν καὶ εἰς ἁρμονίαν καὶ «κόσμον» συναρμολογήσαν τὸ χάος. Τοιοῦτον χάος παρουσιάζει καὶ ἡ ἐπιστήμη κατὰ τοὺς τρεῖς ἀπὸ τῆς ἀναγεννήσεως αἰῶνας, κατ' οὓς οἱ νέοι ἐπιστήμονες ἔζων ἐπὶ ταῖς ἰδίαις πεποιθότες δυνάμεσι, ἀποκηρύξαντες τὸ παρελθόν. Ἄλλ' ἀρχομένου τοῦ ΙΘ' αἰῶνος ἠναγκάσθησαν νὰ ἀποκηρύξουν τὴν πλάνην αὐτῶν ταύτην,⁽²⁾ ἀφοῦ βεβαίως οἱ τὰ τοιαῦτα φρονοῦντες ἔπαθον ὅτι καὶ τὰ νεαρὰ βρέφη, τὰ ἀποπειρώμενα ἄνευ χειραγωγίας νὰ περιπατήσωσι καὶ οἱ ἀπτήνες νεοσσοί, ὅταν κατὰ πρῶτον ἐξέρχονται ἐκ τῆς φωλεᾶς καὶ παρουσίασαν σύγχυσιν πολλὴν εἰς τὴν ἐπιστήμην διὰ τῶν ἀλληλοσυγκρουομένων ἰδεῶν. Αἱ ἠλεκτρομαγνητικαὶ θεωρίαι τοῦ Maxwell, τοῦ Herz καὶ τοῦ Lorenz, ἀντέφασκον πρὸς τὰς μηχανικὰς θεωρίας τοῦ Huygens καὶ τοῦ Νεύτωνος, ὅθεν προῆλθον σπουδαιότατα ζητήματα ἀφορῶντα αὐτὰς τὰς θεμελιώδεις ἀρχὰς τῆς Μηχανικῆς καὶ Φυσικῆς. Ὁσαύτως ἡ ἀνακάλυψις τῶν νέων στοιχείων μὲ παραδόξους ἐκ πρώτης ὄψεως ιδιότητας, ἡ

(1) Μιχ. Στεφανίδου, Περί τῆς ἀρχῆς καὶ χρησιμότητος τῆς ἱστορίας τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, Ἀθήναι 1920, σ. 3—4. Α. Χρησιτίδου, Ἀρχὴ καὶ ἀνάπτυξις τῆς Ιατρικῆς καὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν (Ἑβδομαδ. ἐπιθεώρησις Νεολόγου Κ)πόλεως 1891, ἀριθ. 6714 καὶ 6717. Διὰ τὴν τῶν φυσικῶν καὶ τὰς νέας ἀνακαλύψεις παραπέμπω εἰς τοῦ Brehmer, Entdeckungen in Alterthum. Beimar 1822. καὶ εἰς τὸ νεώτατον ἔργον τοῦ Louis de Broglie, Savants et découvertes 1951, Paris, 16ον, σ. 391. Πρβλ. καὶ Γ. Κ. Πουρναροπούλου, Ἱστορία τῆς Ἱατρικῆς 1952.

(2) Βλ. τὰς ἀντιρρήσεις διὰ τὴν ἔρευναν τῆς ἱστορίας εἰς τὸ πολυμαθέστατον ἔργον τοῦ Chamberlain, Die Grundlagen des XIX Jahrhunderts (τόμ. Α'. 1913 Paris τῆς γαλλ. μεταφράσεως τοῦ R. Gobet, σ. 110 ἐ. Ὁ τίτλος μετεφράσθη La genése.,

ἔρευνα τῶν νέων ἀπορροῶν, ἡ μελέτη τῆς μπροβνείου κινήσεως (τῆς αἰωρήσεως τῶν στερεῶν σωματιδίων ἐν τοῖς ὑγροῖς), ἐπανέφερον ὅλας τὰς ἀντιλογίας κατὰ τῆς ἀτομικῆς θεωρίας, τὰ δὲ νεώτερα περὶ ἐνεργείας διδάγματα ἠνάγκαζον καὶ τοὺς μᾶλλον συγχρονιστὰς τῶν ἐπιστημόνων ν' ἀνατροῦξωσιν εἰς τὰ παλαιὰ καὶ ν' ἀναθεωρήσωσι τὰς νέας ιδέας περὶ συστάσεως τῆς ὕλης (¹). Καὶ τὸ ἀποτέλεσμα ἦν, ὅτι αἱ περιαδόμεναι νέαι ἀνακαλύψεις καὶ θεωρίαι ἀνεστάτωσαν τὸ ἐπιστημονικὸν ἔδαφος, καὶ τὸ νέον ἐπιστημονικὸν κριτήριον προυκάλεσε τοιαύτην κρίσιν, ὥστε πρὸς πρόληψιν τῆς ἀναρχίας ἐν τῇ ἐπιστήμῃ πρώτη ἡ σχολὴ τοῦ θετικισμοῦ (positivismus), ἧς ἀντιπρόσωπος ἐν Γαλλίᾳ μὲν ὁ Αὐγουστος Compt, ἐν Ἀγγλίᾳ δὲ ὁ Staart Mill καὶ ἐν Γερμανίᾳ ὁ Ἐρβετος Spencer. Ὁ πρῶτος μάλιστα εἶναι ὁ συλλαβὼν τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ἰδρύσεως τῆς «Ἱστορίας τῆς ἐπιστήμης» διὰ τὰ ἀποδειχθῆ, ὅτι οὐχὶ ματαίως ἀπασχολεῖ τὴν ἐπιστήμην ἢ φιλοσοφίαν καὶ ὅτι ἡ φιλοσοφικὴ σκέψις εἶναι ὁ καλὸς σύντροφος εἰς τὴν πειραματικὴν (²). Ὁ πολυμαθὴς συγγραφεὺς τῆς «Ἀρχῆς τῶν ἀνακαλύψεων κτλ.» ἐν προοιμίῳ ἔγραφε περὶ τῆς ἀξίας τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων: «Pendant deux mille ans les plus philosophes anciens ont été en possession de l'estime générale et quelque fois aveugle des hommes; s'étoient des oracles que l'on ecoutoit avec la plus grande vénération et dont on respectoit les obscurités même, que l'on regardoit comme les sanctuaires sacrés, où il n'étoit pas donné à tous les esprits du pouvoir pénétrer» (³). Οὗτος προτάσσει τοῦ ἔργου αὐτοῦ τὰ ἐξῆς τοῦ Γαληνοῦ: «Οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν ἱκανὸς ἐστὶ συνθέσασθαι τε ἅμα καὶ τελειῶσαι τὴν τέχνην, ἀλλ' ἀγαπητὸν ἐν πολλοῖς ἔτεσι τὰ τῶν ἔμπροσθεν οἱ μετέπειτα παραλαμβάνοντες αὐτὰ συντελέσαι μὲν ποτε αὐτήν» (ἐν ἀρχῇ τῶν Ἀφορισμῶν).

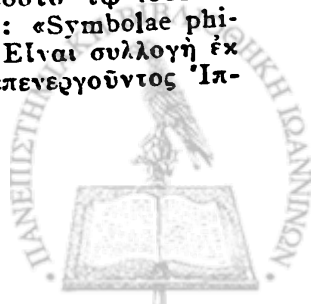
Αἱ ἐπιστῆμαι, αἵτινες παρεγνώρισαν τὴν ἀξίαν τῆς ἀρχαιότητος ἐν ἡμῶν περιοχῇ αὐτῶν καὶ παρημέλησαν τὴν φιλολογικὴν καὶ ἱστορικὴν ἔρευναν αὐτῆς, εἶναι ἡ Ἰατρικὴ, αἱ φυσικαὶ ἐν γένει ἐπιστῆμαι καὶ ἰδίως ἡ Βοτανικὴ καὶ Ζωολογία. Ἐπίστευσαν ὅτι μὲ τὰς σπουδαίας ἀνακαλύψεις καὶ προσόδους τῆς νεωτέρας περιόδου ἐπεβάλλετο ἡ χειραφέτησις ἀπὸ τῆς ἀρχαιότητος, ἣν ἐνόμιζον ὡς μίθον βαρύν, ὡς εἶπομεν ἐπικαθήμενον ἐπὶ τῆς ράχως αὐτῶν καὶ ἀναγκάζοντα αὐτοὺς νὰ ἐμμένωσιν ἐν τοῖς τετριμμένοις. Ἀλλὰ δὲν ἀπέχομεν πολὺ εἰσέτι καὶ θὰ κατανοήσωσι τὴν πλάνην των. Καὶ πρῶτον μὲν ἡ ἄγνοια τῶν ἀρχαίων κλασσικῶν ἰατρῶν ἔκαμε τοὺς νέους Ἀσκληπιάδας νὰ παρουσιάζωσι ὡς νέας ἀνακαλύψεις, νὰ ἐναβρύνωνται διὰ πράγματα, ἅπερ πρὸ δύο χιλιάδων ἐτῶν καὶ ἐπέκεινα ἐγνώριζεν ἡ ἀνθρωπότης καὶ δὴ μετεχειρίζετο καὶ μεταχειρίζεται ἕκασταχοῦ τῆς Ἑλλάδος, ἔτι κατ' ἀπλοῦστερον τρόπον ἢ ὡς αὐτοὶ παρέστησαν. Δυστυχῶς ὁ Ἱπποκράτης δὲν ἐμελετήθη ἐπαρκῶς. Ὅταν καὶ τοῦτο γείνη καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ πατὴρ τῆς ἱατρικῆς ἐν πάσῃ τῇ μεγαλειώδει αὐτοῦ σοφία τε καὶ τέχνη, τότε θὰ ἀποκαλυφθῇ σύμπασα ἡ ἀνθρωπότης καὶ θὰ κλίνη γόνυ πρὸ αὐτοῦ, θὰ πεισθῇ δὲ ἀφ' ἑτέρου πόσον ὑπολείπονται οἱ νεώτεροι(⁴).

(1) Στεφανίδης ἐνθ' ἄνωτ. πρβλ. G. Sarton, L'histoire de la science ἐν Isis 1913, σ. 9.

(2) Αὐτ. σ. 6—7. Βλ. E. Heischkel, Die Medizingeschichteschreibung von ihren Anfängen bis zum Beginn des 16 Ihs. (Abhandl. der Med. und der Naturwissensch. Heft. 28. Berlin σ. 91. 8^{ον}, Fasc. 1).

(3) Origine des découvertes attribuées aux modernes. Τόμ. I, Paris 1812, σ. 27.

(4) Βλ. Ios. Lartschneider, Zurück zu Hippokrates! Vortrag. Linz—Donau 1941 σ. 12. 6ον, (14 Alpenländ. Arztagung in Salzburg am 29—30 September). Οὗτος ἰδιαζόντως ἀσχολεῖται μὲ τὸν Ἱπποκράτην. Ἐπίσης ὁ E. Nachmanson ἐξέδοτο τῷ 1932 τὰ «Symbolae philologicae O. A. Danielson octogenario dicatae» Upsala, σ. 185 - 202. Εἶναι συλλογὴ ἐκ τῶν ἐν τῇ Βυζαντινῇ φιλολογίᾳ ἀποσπασμάτων τοῦ ἀεὶ ζῶντος καὶ ἐπενεργούντος Ἱπποκράτους καὶ τῶν σποριῶν.

Ὡς μὲ ἐπληροφόρησεν Ἑλλην ἰατρὸς ἐκ τῶν ἀρίστων, ἀσχοληθεὶς μεγάλως μὲ τὸν Ἴπποκράτην, πλείσται ὄσαι νεώτεραι ἀνακαλύψεις κρύπτονται ἐν τοῖς συγγράμμασι τοῦ Ἴπποκράτους ἐκτιθέμεναι κατ' ἄλλον θεραπευτικὸν τρόπον ἢ ἐν λέξεσιν, ὧν τὴν σημασίαν ἀγνοοῦμεν⁽¹⁾. Εἰς τοῦτο δὲ συντελεῖ οὐ μόνον ἡ διάλεκτος ἢ ἰωνική, ἣν μετεχειρίσθη ὁ Ἴπποκράτης, ἀλλὰ καὶ τὸ στρουφνὸν ὕφος εἰς ὃ ἐμμίθη τὸν σύγχρονον Θουκυδίδην, καὶ ἰδίως εἰς τοὺς Ἀφορισμοὺς, ὧν τὸν ὄρισμὸν θαυμασίως διετύπωσεν ὁ Γαλιηνὸς εἰπὼν «ἀφορισμὸς ἔστι λόγος πενόμενος μὲν κατὰ τὴν λέξιν, πλουτῶν δὲ τῇ διανοίᾳ» καὶ ἀλλαχοῦ: «ἐν ἐλαχίστοις γὰρ ὁ Ἴπποκράτης πάντ' ἐνεδείξατο ταῦτα...»⁽²⁾. Ὁ πολὺς Littre ἀπεφαίνετο ἀξιωματικῶς οὕτω: «Il n'y a aucune decouverte dans la médecine dont les germes ne se trouvent pas dans les livres des anciens». Ὁ I. Βαλασσόπουλος ἔγραψεν ἀξιόλογον πραγματείαν περὶ τῆς ὠφελείας τῆς παραγομένης ἐν τῆς μελέτης τῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς ἐν τοῖς πνεύμοσιν ἐγγύσεως φαρμάκων, γνωστοῦ μὲν τῆς κνιδιακοῦς ἰατροῦς, οἰκειοποιουμένου δὲ ὑπὸ τῶν Γρέηνος, Λοαζὸ καὶ ἄλλων»⁽³⁾. Συστηματικῶς ἠσχολήθη ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου ὁ Κ. Λαμέρας. «Ἡ ἀρχαία ἑλληνικὴ ἰατρικὴ πηγὴ τῶν νεωτέρων ἀνακαλύψεων ἐν τῇ γυναικολογίᾳ»⁽⁴⁾. Ὁ Bouillet παρατηρεῖ, ὅτι «ἡ θεραπεία τῶν αἰμορροϊδῶν διὰ τῶν καυστικῶν μέσων δὲν εἶναι ποσῶς νέα ἐφευρέσις ὀφειλομένη εἰς τὸν Dupuytren ἢ εἰς τὸν Amussat, διότι ἡ σχολὴ τῆς Κῶ μετεχειρίζετο ἤδη αὐτήν. Τὰ ἀναπτυσσόμενα ἀποτελέσματα τῶν ἐγκεφαλικῶν βλαβῶν κατὰ τοὺς τραυματισμοὺς τοῦ κρανίου ὑπῆρξαν τῷ Ἴπποκράτει γνωστά, εὑρηται δὲ περιγεγραμμένη λίαν ἐκτενῶς εἰς τὸ περὶ ἀρθρῶν, ἡ μέθοδος τοῦ Nelaton πρὸς ἀνάταξιν τῶν ἔξαρθρημάτων τῆς σιαγόνης· συνεσχέτιζεν ἐπίσης ἐκεῖνος τὴν συχρὴν συνύπαρξιν τῆς κυφώσεως καὶ τῆς φυματιώσεως τῶν πνευμόνων ἐνῶ μόλις ἐσχάτως ὁ Nichet ἐπανέφερε τὴν ιδέαν ταύτην ἐν τῇ ἐπιστήμῃ» καὶ ἐπιφέρει ἐν προφανεῖ ἀγανακτήσει ὁ εὐσυνειδητὸς Γαλάτης: «καὶ ἂν οἱ νεκροὶ ἠδύναντο νὰ ὀμιλῶσι, ποσάκις δὲν ἠθέλε συμβῆ τοῖς σοφοῖς, βεβαιωθεῖσι τῷ δικαίῳ τῆς ἀναμφισβητήτου προτεραιότητος περὶ τοῦ δεῖνα ἢ δεῖνα ζητήματος, νὰ ἴδωσιν ἀνορθουμένους πρὸ αὐτῶν ἄλλους ἄνδρας, οἵτινες πρὸ μεγάλου ἀριθμοῦ ἐτῶν πρότερον εἶχον θαυμασίως ἐκθέσει τὴν νομιζομένην ὑπ' αὐτῶν ἀνακάλυψιν! καὶ ἐπιπροστίθησιν: «καθ' ὅσον ὅμως προσεκτικώτεροι ἔρευναι γίνονται διὰ τῶν ἀρχαίων μνημείων ἐκπληροσώμεθα βλέποντες ἀνερχομένας εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τῆς ἱστορίας τῶν ἰδεῶν ἐφευρέσεις, ὡς ἐφερόμεθα νὰ πιστεύωμεν ὡς ὅλως νέας ἀρχῆς»⁽⁵⁾. Ἀλλ' Ἑλλην καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου δὲν ἐμμίθη καὶ ἐν τούτῳ τὸν Γαλάτην, ἀλλ' ὅλως ἀταλαιπωρῆτως ἔγραψε περὶ τῶν ἀτμῶν τῶν εἰσαγομένων πρὸς θεραπείαν τοῦ ἐνδομητρίου «οἵτινες ἐν τῇ θεραπευτικῇ γυναικολογίᾳ εἰσῆχθησαν ὑπὸ τοῦ ἐκ Μόσχας ἰατροῦ Snéguireff πρὸ τινῶν ἐτῶν (1895) ἰδίως ἐπὶ αἰμορρογιῶν τῆς μήτρας ἐπὶ ἐνδομητρίδων καὶ ἐπὶ ἐπιλοχίῳ μολύνσεως»⁽⁶⁾. Καὶ ὅμως ὁ

(1) Ἰακ. Θωμόπουλος, ὅστις νέος ἔγραψεν: «Ὁστεοαρθροθεραπείαν κτλ. μετὰ ἱστορικῶν σημειώσεων περὶ νοτιαίας ἢ ἀλαίας φθίσεως παρὰ τοῖς Ἴπποκρατικοῖς» (ἀνάτυπ. ἐκ τῆς Ἰατρικῆς Ἐφημερίδος τοῦ Στρατοῦ, φύλλ. Μαρτίου—Ἀπριλίου 1896, Ἀθῆναι).

(2) Τόμ. I, σ. 434, Kühn.

(3) Ἐν Ἀσκληπιῷ, περίοδ. Β', τόμ. Δ', Ἀθῆναι 1859, σ. 1—23.

(4) Ἀθῆναι 1910, 10ον σ. 70. Πληρεστέρα ἐκδοσις τοῦ ἐλέγχου τῶν νεωτέρων ἀνακαλύψεων ἐν τῇ γυναικολογίᾳ (Ἰατρικὴ Πρώτος 1905, σ. 97—102. «Λί πλείσται τούτων γνωστὰ τοῖς ἀρχαίοις Ἑλλήσιν ἰατροῖς.» «Οὐ ἐν τῇ ἰατρικῇ συμβαίνει, τοῦτο παρατηρεῖται καὶ εἰς τὰς τέχνας καὶ ἐπιστήμας ἐν γένει.

(5) Précis d'histoire de la médecine, μετάφρασις ἑλληνικῆ, ὑπὸ Ν. Παρίση, Ἀθῆναι 1884, σ. 128. Βλέπ. καὶ τὴν ἐκεῖ σημείωσιν περὶ τοῦ Antral, ὅστις θαυμάζει πῶς ὀργάνων οἱ ἀρχαῖοι κατόρθωσαν νὰ παρατηρήσωσι πράγματα, ὅπερ θεωροῦνται ὡς ἀνακαλύψεις σύγχρονοι.

(6) Εὐαγγ. Καλλιωντζῆ, Ἐγχειριτικὴ, τόμ. Δ', Γυναικολογία, Ἀθῆναι 1904, σ. 82.

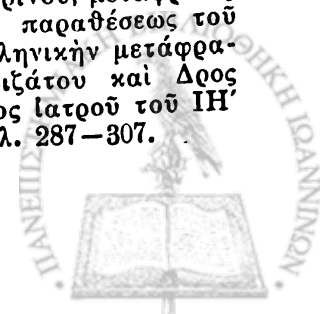
Ἰπποκράτης, ὃν δὲν ἐγνώριζεν ὁ συγγραφεὺς, λέγει: «πυριῆν χορὴ μαλθακῆσι πυρήσι», καὶ «ἦν στραγγουρίη λάβη τῆς σκεύης (=ἐπιμήκης κολοκύνθη) ἀποταμὼν τὸ στόμα καὶ τὸν πυθμένα ὑποθεῖς ἀνθρακίνην... ἐνθέσθω εἰς τὸ αἰδοῖον τὸ ἄκρον τῆς σιζύης ὡς ἔσωτάω, ὅπως ἂν ἡ ἀτμὶς ὡς πλείστη εἰς τὰ αἰδοῖα ἀποπέμπηται» (Ἰπποκρ. περὶ γυναικείας φύσεως, τόμ. Ζ'. Littré σ. 398 καὶ Η'. σ. 162 γ. ἀ.) Ὁ Ἀέπιος συνίστησι τὸν κάλαμον ὡς ἀγωγὸν «πωμαίνειν χορὴ τὴν χύτραν πώματι τριῆμα ἔχοντι καὶ τῷ τριῆματι προσαρμόζειν κάλαμον καὶ χορίειν πάντοθεν. ἔπειτα προσαρμόσασα ἐπὶ δίφρου ἢ γυνὴ πυριάσθω διὰ τοῦ ὑποκειμένου καλάμου» (Περὶ τῶν ἐν τῇ μήτρᾳ παθῶν, ἔκδ. Σ. Ζερβοῦ, Ἀθῆναι 1901 σ. 232). Ὁ Ὀρειβάσιος μετεχειρίζετο ἐργαλεῖα οὐχὶ πολὺ διάφορα τῶν νῦν ἐν χορήσει (βλ. ἐκτεταμένην ἐκθεσιν, τόμ. Β', ἔκδ. Daremberg, σ. 427). Ἡ διὰ καλάμου μέθοδος μάλιστα εἶναι προτιμητέα τοῦ σωλήνος. Ὁ Bouillet παρατηρεῖ ἐπίσης, ὅτι «ἀδίκως ἀποδίδουσι τὴν ἐφεύρεσιν τοῦ μητροσκοπίου (speculum uteri) εἰς τὸν Recamier καὶ εἰς τὸν Ricord, διότι τὰ ὄργανα ταῦτα ἦσαν γνωστὰ τοῖς Ἰπποκρατικοῖς» (1).

Ἡ ἀηδὴς αὕτη ἱστορία τοῦ νοσησμοῦ ξένων κόπων ἐπαναλαμβάνεται δυστυχῶς καὶ κατὰ τοὺς μετέπειτα χρόνους καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν. Ἀναφέρομεν τὴν ἀνακάλυψιν τοῦ δαμαλισμοῦ. Γυνὴ τις ἐκ Θεσσαλίας τῷ 1672 ἀνεκάλυψε τὸ κατὰ τῆς φθοροποιῦ νόσου ἀλεξιητήριο καὶ μετέβη εἰς Κωνσταντινούπολιν ἐνθα ἐνεβολιάσθησαν Ἀρμένιοι καὶ Ἕλληνες πολλοί, Τοῦρκος δὲ οὐδεὶς. Οἱ Ἕλληνες ἰατροὶ διέδωκαν τὴν ἀνακάλυψιν εἰς τοὺς ἐν Εὐρώπῃ συναδέλφους, ὁ δὲ Χίος Ἐμμ. Τιμόνης ἰατρός, τρόφιμος καὶ μέλος τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Ὁξφόρδης τῷ 1713 ἀνεκοίνωσε τὸ πρᾶγμα εἰς Λονδίον ὡς καὶ ὁ Πυλαρινὸς περὶ οὗ ἠσχολήθησαν ἐσχάτως οἱ Ἀλιβιζάτος καὶ Πουρναρόπουλος. Ἦλθε δὲ αὐτοῖς ἐπίκουρος καὶ ἡ σύζυγος τοῦ ἐν Κ)πόλει Ἀγγλοῦ πρεσβευτοῦ λαίδη Montagu καὶ ὁ καθηγητὴς Bodbard. Ἡ λαίδη εἶχεν ἤδη πειραματισθῆ ἐμβολιάσασα διὰ τῆς Θεσσαλίδος τῷ 1721 τὸν υἱὸν αὐτῆς ἐν Λονδίῳ δὲ τὸ 1729 ἐνεβολίασε καὶ τὴν θυγατέρα. Τότε ἐνεβολιάσθησαν ἐπιτυχῶς καὶ ὁ κακοῦργοι καὶ διάσημοι ἰατροί, ὡς ὁ Ζλοάνε, Ἀρβούθνοτ, Ζιουρίν, Φραίνδ, Μῆδ κ.ἄ. ὑπερήσπισαν διὰ τῆς γραφίδος τὴν νέαν ἀνακάλυψιν, ὥστε ὁ βασιλεὺς τῆς Ἀγγλίας Γεώργιος Α' ἐνεβολίασε τὰ τέκνα του καὶ οὕτω διεδόθη εἰς τὴν Εὐρώπην ὑπὸ τῆς λαίδης Montagu ἕως οὗ ὁ ἐν Berkeley Ἐδουάρδος Jenner (1749—1823) συνεχίσας τὰς ἀπὸ τοῦ 1776 παρατηρήσεις τῶν ἰατρῶν Sutton καὶ Fewster ἐπὶ γεωργῶν προσβαλλομένων ὑπὸ τῆς νόσου τῶν βοῶν Cow-ροχ καὶ διαμενοντῶν ἀπροσβλήτων ὑπὸ τῆς εὐλογίας, ἐπειραματίσθη τῷ 1796, Μαΐου 4, εἰς ὀκταετὲς παιδίον ἐμβολιάσας δι' ὄρου τοῦ τῆς νόσου Cow-ροχ ἀπόπειρα ἐπ' αὐτοῦ γενομένη μετὰ δύο μῆνας πρὸς μετάδοσιν τῆς εὐλογίας ἀπέτυχεν. Τὸ 1798 ὁ Jenner ἐδημοσίευσε τὰς παρατηρήσεις αὐτοῦ καὶ ἀπ' αὐτοῦ κυρίως ἡ μέθοδος διεδόθη καὶ εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ ἀρχομένου τοῦ 19 αἰῶνος εἰς ὁλόκληρον τὴν Εὐρώπην. Οὕτω οὔτε τὸ ὄνομα καὶ τῆς Θεσσαλίδος διεσώθη, τῆς πρώτης τὸν δαμαλισμὸν ἀνακαλυψάσης (2).

(1) Ἐνθ' ἀνωτ. σ. 129 Β'. περὶ τούτου Λαμέραν σ. 7 καὶ τὴν ἀρίστην τοῦ Α. Χρηστίδου Ἀρχαίαν ἐλληνικὴν γυναικολογίαν, Κ)πολις 1894.

(2) Σάθα Νεοελλ. Φιλολ. 429. Ὁ R.E. Pissin, (Ἡ ἀρίστη μέθοδος τοῦ διὰ δαμαλίδος ἐμβολιασμοῦ, μετάφρ. Δημ. Θ. Παγκάλου, Ἀθῆναι 1876), διηγεῖται ἐν ἐκτάσει περὶ τῆς γυναικὸς ταύτης, ἣν θεωρεῖ ὡς Κιρκασίαν, ἀλλ' ὡς φαίνεται ἦν Ἀθιγγάνα τῆς Θεσσαλίας.

(3) Βλ. Γ. Πουρναροπούλου, Ὁ δαμαλισμὸς ἐλληνικὴ ἐφεύρεσις (Ἱατρικὴ Ἐφημερὶς ἔτ. Α', 15 Ἰουλίου 1928, Ἀθῆναι. Πλεῖον εἰς τὸ ὄρατον βιβλιόριον κληρικῶν «Διδασκαλία παραινεικὴ περὶ τῆς χρήσεως τῆς δαμαλίδος παρὰ τινος εὐσεβοῦς ἀνδρὸς καὶ ἡ κατ' αὐτὴν διατριβὴ τοῦ ἐξοχωτάτου ἱατροφιλοσόφου κυρίου Λουδοβίκου Καρίνου, μετάφρασις Γ. Βενδότου», Ἀθῆναι 1805 καὶ πλήρη τοῦ θέματος ἐξονύχισιν μετὰ παραθέσεως τοῦ βιβλίου τοῦ Ἰακ. Πυλαρινοῦ εἰς τὸ πρωτότυπον (λατινιστὶ) καὶ εἰς ἐλληνικὴν μετάφρασιν καὶ πλήρους βιβλιογραφίας εἰς τὴν ἀνακοίνωσιν Καθηγ. Κ. Ἀλιβιζάτου καὶ Δρος Γ. Κ. Πουρναροπούλου: «Τὸ περὶ «εὐλογιασμοῦ», ἔργον τοῦ ἑλλήνος ἱατροῦ τοῦ 19 αἰῶνος Ἰακώβου Πυλαρινοῦ», Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, 1952 σελ. 287—307.

Ἄλλ' ὁ μᾶλλον ἀξιοκατάκριτος εἶναι ὁ Ἕλληνας, ὁ τὸ ἄρθρον «Δαμαλισμός» γράψας εἰς τὸ νεοτύπωτον «Μέγα λεξικὸν τῆς ἰατρικῆς», ὅστις παρέδωσε ταῦτα πρὸς τοὺς Ἕλληνας χωρὶς ν' ἀναφέρει τὴν Θεσσαλίδα : «ἡ τιμὴ ὅμως τῆς ἀποδείξεως τοῦ τοιούτου καὶ τῆς πρακτικῆς ἐφαρμογῆς αὐτοῦ ἀνήκει εἰς τὸν Jenner...» (1)

Περὶ σπερματοζωαρίου ὁ Διευθυντὴς τοῦ «Ἡλίου» κ. Ι. Πασσᾶς εἰς τὸ βιβλίον του «Μετὰ τὴν θύελλαν, Ἀθήναι 1945, σ. 210 σημ. 3, γράφει : «Ἡ νεωτέρα ἐπιστήμη μόλις πρὸ ὀλίγων δεκάδων ἐτῶν ἀνεκάλυψεν αὐτό ... καὶ τὸν τρόπον δυνάμει τοῦ ὁποῦ γονιμοποιεῖ ἡ γυνή» (εἰς τοῦτο σφάλλεται διότι τὸ σπερματοζωάριον ἐγένετο γνωστὸν ὑπὸ τοῦ van Han τῷ 1677 καὶ ἐκαλλιέργησεν αὐτὸ περαιτέρω ὁ συμπατριώτης του Ὀλλανδὸς Swammerdam (1630—1680). «Καὶ ὅμως ὁ Πλάτων εἰς τὸν Τίμαιον (κεφ. XLIV.c.p.) σαφῶς ἔχει καθορίσει τὴν ὑπαρξίν αὐτοῦ» ἀλλὰ μήπως δὲν συνέβη τὸ ἴδιον ἐσχάτως, ὅπως τότε διὰ τὸν Κωτάνωφ, μὲ τὴν «νόσον τῶν γάτων», ἦν ἀνεκάλυψεν ἀπὸ τοῦ 1935 ὁ καθηγητὴς Πετσετάκης καὶ ἐγνωστοποίησεν αὐτὴν διὰ τοῦ τύπου, τὸ δὲ 1951 μετὰ 17 ἔτη παρουσιάζουσιν ὡς ἰδίαν αὐτῶν ἀνακάλυψιν οἱ Γάλλοι καθηγηταὶ Debré καὶ Mollaret ; (βλ. Βῆμα, 17-9-52).

Δύο μακαρίζται φυσιοδίφαι Ἕλληνες ἐπίσης ἀρχομένου τοῦ παρόντος αἰῶνος ἐποίησαντο δύο σπουδαιοτάτας ἀνακαλύψεις. ὁ Α. Κωτάνωφ, καθηγητὴς τῆς μικροβιολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἐκαλλιέργησε τὸ σπερματοζωάριον κονίκλου εἰς λεύκωμα ὠοῦ, ὅπερ εἰς 40 ἡμέρας ὑπέστη πᾶσαν τὴν διαμόρφωσιν μέχρι τοῦ διαχωρισμοῦ εἰς δύο ἰσομεγέθη σχεδὸν μέρη, τὴν κεφαλὴν καὶ τὴν οὐρᾶν, καὶ ἤχθη εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι ἡ ὠοθήκη τῆς γυναικὸς εἰς οὐδὲν ἄλλο χρησιμεύει, εἰμὴ ὡς κοίτασμα διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ σπερματοζωαρίου, καὶ ὅτι εἶναι δυνατὸν καὶ νὰ ἀντικατασταθῇ καὶ ἐξήτησε μετ' ἐπίσημον ἐνώπιον τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου ἀνακοίνωσιν τῶν πειραμάτων καὶ παρασκευασμάτων αὐτοῦ τὴν συνδρομὴν τοῦ κράτους πρὸς ἐξακολούθησιν αὐτῶν. Ἄλλ' οὐ μόνον δὲν εἰσηκούσθη, ἀλλ' ἐχαρκτηρίσθη ὡς παράφρων (2). Τῷ 1910 Γάλλος τις ὀνομαζόμενος Carré, ἂν δὲν ἀπατῶμαι, παρουσίασε τὴν ἀνακάλυψιν ταύτην ὡς ἰδίαν. Ὁ δὲ Πρίντζης παρουσίασεν ἐν τῇ Ἀρχαιολογικῇ Ἑταιρείᾳ τῷ 1916, ὡς νομίζω, τὰς ἐργασίας πρὸς κατασκευὴν μηχανήματος διὰ τὴν συγκέντρωσιν τοῦ μετεωρολογικοῦ ἠλεκτρισμοῦ (3).

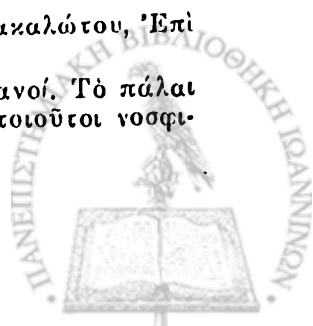
Πλεῖστα νέα πομπωδῶς διαφημισθέντα ἀπέδειξεν ὡς παλαιὰς ἱπποκρατικὰς θεωρίας τε καὶ ἐμπειρίας ὁ ἀρχαιομαθὴς Ἀσκληπιάδης Κων. Λαμέρας ἐν τῇ εἰρημένῃ πραγματείᾳ Περὶ τοῦ σπουδαίου τούτου θέματος ἠσχολήθημεν ἐν ἐκτάσει ἐν τοῖς δυοῖς τόμοις τοῦ ἔργου ἡμῶν : «Ἱστορικὴ βιβλιογραφία τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν. Τὰ φυτικά καὶ αἱ συναφεῖς ἐν Ἑλλάδι ἐπιστήμαι ἀπ' ἀρχῆς μέχρι τοῦ παρόντος ἥτοι βοτανική, γεωργία, γεωπονία, φαρμακολογία, ἰατρική, διαιτητική, ἀλχημεία, ἐρμητική, μαγεία, μαντεία, ἀστρολογία, ἀρωματική. Ἀθήναι : 1938 - 1941, 8ον, εἰς τὰς 1408 σελίδας ἀναγράφονται καὶ ἐν πολλοῖς ἀναλύονται καὶ κρίνονται τὰ ἔργα 20.000 σχεδὸν συγγραφέων. Τὰ προλεγόμενα καὶ αἱ σημειώσεις εἶναι τὸ 1/3 τοῦ ὅλου καὶ ἀναφέρονται πάντα εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν ἐπιστημῶν ἐν Ἑλλάδι. Πρόκειται νὰ ἐκδοθῇ καὶ ὁ Γ' τόμος ἐκ 500 σελιδῶν, τὰ εἰδολογικὰ εὔρητήρια περιέχουν.

Ἐν πάσῃ ἐπιστήμῃ τὸ προέχον εἶναι ἡ μέθοδος, ἡ δὲ ἀρχαιότης διακρί-

(1) Τόμ. Α', Ἀθήναι (ἄνευ χρονολ.) σ. 664.

(2) Ὁ ἄνθρωπος ἐν τῷ σπερματοζωαρίῳ, Ἀθήναι 1907 καὶ Α. Τσακαλώτου, Ἐπὶ τῆς τεχνητῆς γονιμοποιήσεως, Ἀθήναι 1907.

(3) Τὸ τοιοῦτον ἔδεται ὅτι ἀνεκάλυψαν ἤδη οἱ πολυμήχανοι Γερμανοί. Τὸ πάλαι ὑπῆρχον μὲν δεινοὶ λογοκλόποι οὓς ἀναφέρει ὁ Ἀθηναῖος, ἀλλ' οὐχὶ καὶ τοιοῦτοι νοσφεῖται παραπέμποντες ἑαυτοὺς εἰς ὑποπίτον ἀθανασίαν (ΙΕ' 67 καὶ ἐ.).

νεται κυρίως διὰ τὸ μεθοδικὸν πνεῦμα ἐν τῇ ἰατρικῇ⁽¹⁾. Ὁ Ἱπποκράτης ἔγραφεν : «ἰητρικὴ πάντα πάλαι ὑπάρχει καὶ ἀρχὴ καὶ ὁδὸς (=μέθοδος) εὕρημένη, καθ' ἣν καὶ τὰ εὕρημένα πολλά τε καὶ καλῶς ἔχοντα εὑρηται ἐν χρόνῳ πολλῷ καὶ τὰ λοιπὰ εὕρεθήσεται, ἦν τις ἱκανὸς ἐὼν καὶ τὰ εὕρημένα εἰδὼς ἐκ τούτων ὁρμώμενος ζητῆ» (Περὶ ἀρχαίης ἰητρικῆς 1,2). Δύο εἶναι αἱ ἐπικρατοῦσαι ἀποδεικτικαὶ μέθοδοι, ἃς εἰσήγαγον οἱ διαπρεπέστεροι τῶν φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος, ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἀριστοτέλης «ὁ δὸς ἀπὸ τῶν πραγμάτων» καὶ «ὁ δὸς ἐπὶ τὰ πράγματα». Ἡ μὲν πρώτη καλουμένη ἀναλυτικὴ ὁρμάται ἐκ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς πληθύος καὶ ἐκ τῶν μερικῶν ἀνατρέχει εἰς τὰς ἀρχάς, τὴν ἐνότητα καὶ τὸ γενικόν, ἡ δὲ συνθετικὴ ἐκ τῶν ἀρχῶν, τῆς ἐνότητος καὶ τοῦ γενικοῦ κατέρχεται πρὸς τὰ ἀποτελέσματα, τὴν πληθύν καὶ τὸ μερικόν⁽¹⁾. Οἱ ἀρχαῖοι ἔχοντες πνεῦμα συγκεντρωτικόν, πεπρωκισμένοι δὲ δι' ἐκτάκτου μεγαλοφυΐας ἐχρήσαντο τῇ συνθετικῇ μεθόδῳ συλλαμβάνοντες ἀμέσως τὴν θεμελιώδη ἀρχὴν καὶ βάσιν ἐκάστου ὑποκειμένου, ἥτοι εἰσέδουν ἀπ' εὐθείας εἰς αὐτὴν τὴν οὐσίαν τῶν πραγμάτων, εἰς τὸ γενικόν, κατερχόμενοι δὲ ἐπὶ τὰς ἀποδείξεις, ἥτοι πρὸς τὴν πληθύν καὶ τὸ μερικόν, ἠδύνατο ἐνταῦθα νὰ συντάμωσι τὴν ὁδὸν ἥτοι νὰ περιορισθῶσι μόνον εἰς τὰ ἀπολύτως ἀναγκαῖα, τὰ δὲ εὐκόλως ἐννοούμενα ἄφηνον εἰς τὴν ἐκάστου κρίσιν. Διὰ τοιαύτης μεθόδου κατώρθωσεν ὁ Ἱπποκράτης νὰ περιλάβῃ τὸ σύνολον τῆς ἰατρικῆς ἐπιστήμης ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτοῦ, σχετικῶς ἐλαχίστοις κατὰ τὴν ἔκτασιν, καὶ νὰ θέσῃ τὰς βάσεις αὐτῆς ἐδραίας, ἰσχυρούσας μέχρι σήμερον. Τοιοῦτοτρόπως ἔχων ὁ ἐπιστήμων ὑπ' ὄψιν τὸ ὅλον δύναται νὰ κρίνῃ ἐπὶ τῶν ἐπὶ μέρους καὶ τῶν λεπτομερειῶν ἀσφαλέστερον καὶ νὰ ἐξάγῃ συμπεράσματα θετικώτερα.

Παρίστανται πρὸ αὐτοῦ ἡ ἐπιστήμη ὡς τι καλλιτεχνικὸν ἀριστούργημα, ἐξ οὗ δύναται μὲν οἶονε δι' ἑνὸς βλέμματος νὰ συλλάβῃ τις τὸ πᾶν, νὰ διακρίνῃ καὶ τὰ μέρη τὰ μὴ ἀρμονικῶς ἔχοντα ἢ τὰ δεόμενα συμπληρώσεως, ἐντεῦθεν πᾶσα πρόοδος καὶ ἀνάπτυξις ἐν τῇ ἐπιστήμῃ. Οἱ νεώτεροι ἐπιστήμονες κληρονομήσαντες ἀμφοτέρας τὰς μεθόδους παρὰ τῶν ἀρχαίων, προσεκολλήθησαν τῇ ἀναλυτικῇ ὡς εὐκολωτέρα, ἥτοι ὁρμῶνται ἀπὸ τῆς πληθύος τῶν μερικῶν καὶ ἐντεῦθεν ἡ πολυλογία ἐν τοῖς συγγράμμασιν αὐτῶν, ἡ δυσδιεξήγητος ἔκτασις, καὶ ἔπειτα αἱ περιαδόμεναι εἰδικότητες, καθ' ἃς ἕκαστος ἰλιγγιῶν πρὸς τὸ ἀσύληπτον μέγεθος τοῦ δένδρου τῆς ἐπιστήμης, μόλις κατορθοῖ πού νὰ προσεγγίσῃ καὶ δραξάμενος κλάδου τινὸς φυτοζωεῖ ἐκεῖ, χωρὶς νὰ φθάσῃ ποτὲ νὰ ἐγείρῃ τὴν κεφαλὴν καὶ νὰ καὶ νὰ θαυμάσῃ τὸ ὅλον καλλίπρεμνον δένδρον.

1. Ἀνήγαγον εἰς περιωπὴν τὴν μέθοδον οἱ Μεθοδικοί, οἵτινες καὶ σχολὴν ἵδρυσαν, τὴν Μεθοδικὴν (βλ. Das medizinische System der Methodiker κτλ. von Theod. Meyer—Steinieg, Jena 1916 ἐν τοῖς Jenaer medicin—historische Beiträge, Heft. 7—8). Γ. Κ. Πουρναροπούλου, Κριτικὴ τῶν ἰατρικῶν θεωριῶν καὶ συστημάτων, «Ἀσκληπιός» 1934, σελ. 828 κλπ. Α. Σαμοθράκη, «Αἱ ἰατρικαὶ σχολαὶ τῆς ἀρχαιότητος, Δογματικὴ, Μεθοδική, Ἐμπειρικὴ καὶ Ἐκλεκτικὴ ἢ Ἐπισυνθετικὴ» (Ἑλλην. Ἱατρικὴ IB', 1938, σ. 104 ἐν ἐπιφυλλίδι). Πρὸ παντὸς ἄριστα πραγματεύεται ὁ ἐκλεκτὸς ἐν Κ)πόλει ἱατρὸς Α. Χρησιίδης, «Περὶ ἐπιστημονικῆς μεθόδου ἐν τῇ ἀρχαίᾳ καὶ νῆα ἰατρικῇ» (ὁ Ἑλλ. φιλολογ. Σύλλογος Κ)πόλεως, Τόμ. ΚΔ', 1895, σ. 90 ἐ.).

